

ROZI
IZVJEŠTAJ

**GODIŠNJI IZVJEŠTAJ O STANJU
LJUDSKIH PRAVA LGBT OSOBA
U BOSNI I HERCEGOVINI**

2013

ROZI IZVJEŠTAJ.
GODIŠNJI IZVJEŠTAJ O STANJU LJUDSKIH PRAVA
LGBT OSOBA U BOSNI I HERCEGOVINI
U 2013. GODINI

SARAJEVO, 2014.

Edicija Ljudska prava Sarajevskog otvorenog centra
Ediciju uređuje: Emina Bošnjak
Broj izdanja: 27

Naslov: Rozi izvještaj.
Godišnji izvještaj o stanju ljudskih prava
LGBT osoba u Bosni i Hercegovini u 2013. godini

Autori_ ce: Mariña Barreiro, Vladana Vasić,
Jordan Maze, Saša Gavrić

Prevod na BHS: Ena Bavčić

Lektura_ korektura: Jordan Maze (engleski),
Džana Aganović, Arijana Aganović (bosanski/hrvatski/srpski)

Tehnička priprema_ prelom: Feđa Bobić

Izdavač: Sarajevski otvoreni centar, www.soc.ba

Za izdavača: Saša Gavrić

© Sarajevski otvoreni centar

Nekomercijalno umnožavanje, fotokopiranje ili bilo koji drugi oblik reprodukcije cijele publikacije ili njezinih dijelova je poželjno, uz prethodno pismeno informisanje izdavača na mail: office@soc.ba

Publikacija je rezultat rada na ljudskim pravima u okviru različitih projekata Sarajevskog otvorenog centra, finansiranih od (prema abecednom redu): Civil Rights Defenders, Heinrich Boell fondacija, Evropska unija/EIDHR, ILGA Europe, Fond otvoreno društvo Bosna i Hercegovina, Ambasada Republike Norveške u Sarajevu i Ambasada Sjedinjenih Američkih država u Sarajevu.

Ova publikacija izrađena je uz pomoć Evropske Unije. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost izdavača i ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije.

PROJEKAT FINANSIRA
EUROPSKA UNIJA

PROJEKAT PREDVODI

 SARAJEVSKI
OTVORENI
CENTAR

U PARTNERSTVU

 MEDIACENTAR
SARAJEVO

ISSN 2303-5552

9

772303

555204

ROZI IZVJEŠTAJ.

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ O STANJU
LJUDSKIH PRAVA LGBT OSOBA U
BOSNI I HERCEGOVINI U 2013. GODINI

SARAJEVO, 2014.

SADRŽAJ

TEKUĆE PRAKSE KRŠENJA LJUDSKIH PRAVA: Napad na festival Melinka 1. februara 2014.	7
SAŽETAK: Ljudska prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini u 2013.	8
I PRIORITETNE MJERE KOJE SE TREBAJU PODUZETI Zakonski okvir za zločine iz mržnje i govor mržnje Edukacija policajaca_ki i drugih državnih službenika_ca o ljudskim pravima LGBT osoba Specijalni izvještaj Institucije Ombudsmena za ljudska prava u BiH o statusu ljudskih prava LGBT osoba Strategija za suzbijanje diskriminacije u BiH	9 10 10 11
II ZLOČIN IZ MRŽNJE: Preporuke, zakonodavstvo i slučajevi	12
III GOVOR MRŽNJE: Preporuke, zakonodavstvo i slučajevi	15
IV DISKRIMINACIJA: Preporuke, zakonodavstvo i slučajevi	17
V ODABRANE TEME I PODRUČJA Zdravstvo Obrazovanje Predstavljanje LGBT osoba i tema u medijima Javno mnijenje o LGBT osobama i njihovim pravima	19 20 21 21
VI SLOBODA OKUPLJANJA	22
VII RJEČNIK LGBT POJMOVA	23
VIII DODATAK Politički sistem Bosne i Hercegovine Dostignuća Sarajevskog otvorenog centra u 2013. godini Autori_ce izvještaja O Sarajevskom otvorenom centru	28 29 29 30

TEKUĆE PRAKSE KRŠENJA LJUDSKIH PRAVA: NAPAD NA FESTIVAL MERLINKA 1. FEBRUARA 2014.

U subotu, prvog februara 2014. godine u 15:15h, na početku diskusije "Transeksualnost u tranziciji", grupa od 14 maskiranih muškaraca nasilno je ušla u Art kino Kriterion Sarajevo s namjerom napada na prisutne. Najveći broj napadnutih posjetilaca_eljki je uspio da se sakrije u izlaz za hitne slučajeve, u kojem su ostali zaključani oko 20-ak minuta. U međuvremenu, tri osobe su bile fizički napadnute, dok su dvije od tri osobe bile organizator festivala u Beogradu, te osoba koja je napadnuta i tokom Queer Festivala u Sarajevu 2008. godine. Iako je napad trajao kraće od 1 minute, rezultirao je lakšim povredama, a počinioci nedjela su pobjegli netaknuti.

Sarajevski Otvoreni Centar je najavio planirana dešavanja policiji, izazivši potrebu za prisustvom osiguranja 20 dana prije događaja. Na sastanku između dvoje predstavnika Sarajevskog otvorenog centra, Joze Blaževića i Lejle Huremović, te predstavnika Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo policija je bila informisana o datumima i satnicama svih dešavanja u okviru festivala. Policijske snage su bile prisutne u Art kinu Kriterion tokom dešavanja organizovanih u petak. U subotu ujutro članice tima Sarajevskog Otvorenog Centra su vidjele prijetnje na Facebook stranici "Zaustavimo paradu pedera prvog maja" koje su u 12h poslale putem e-maila Ministarstvu unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo i policijskoj administraciji, prijavljujući navedene prijetnje, nakon čega su u 12:32h, telefonski pozvale policiju kako bi potvrdile dolazak u 15h tog istog dana u kino Kriterion radi osiguranja događaja. Međutim, policija nije bila prisutna u dogovoreno vrijeme, dok se dešavala diskusija o transeksualnosti, te nije bila u mogućnosti da zaustavi predviđeni napad.

Ovaj napad na LGBT osobe još jednom je pokazao obrasce nasilja koji su se iskazali tokom Queer Sarajevo Festivala 2008. godine. Uz to se i, na žalost, pokazao nemar bh. policije pri osiguravanju prava na slobodu okupljanja i zaštite njihovih građana_ki.

Unatoč svemu, Sarajevski Otvoreni Centar je odlučio da nastavi sa festivalskim sadržajem u nedjelju, ohrabrujući svoje lokalne i internacionalne saradnike_ce da se okupe u 16h u Kriterionu kako bi pokazali_e da nije moguće i ovaj put LGBT zajednicu nasilno vratiti u ormar. Tom prilikom došlo je oko 200 posjetilaca_teljki, a događaj je otvoren uvodnim govorima izvršnog direktora Sarajevskog Otvorenog Centra i Organizatora festivala u Beogradu. Nakon uvoda prikazan je film o životima mladih LGBT osoba u BiH i značaju roditeljskog prihvatanja njihove djece, koji je uradio Okvir, još jedna LGBT organizacija iz Sarajeva. Nedjeljno okupljanje je pomoglo vraćanju vjere unutar zajednice tako što je pokazalo da će u dolazećim mjesecima u kojima predstoji niz zakonskih procedura i pregovora Sarajevski otvoreni centar i njihovi saradnici_e imati podršku niza pojedinaca_ki i organizacija.

Za vrijeme rada na ovoj publikaciji dvojica od 14 osumnjičenih napadača su uhapšena i protiv njih je započeta pravna istraga. Neophodno je pozvati na odgovornost i one koji su počinili nemar unutar policije kako bi LGBT osobe i druge manjine u BiH dobile osjećaj da su i njihova prava zaštićena na istom nivou kao i prava ostalih građana_ki. Potrebno je naglasiti da je upravo govor mržnje proširen putem on-line socijalnih mreža, a ponajviše kroz anti-LGBT grupu na Facebook-u, najvjerovatnije bio poticaj za napad. Dakle, može se zaključiti da bi detektiranje verbalnog nasilja i rad na njegovoj eliminaciji također vodio ka smanjenju fizičkog nasilja.

SAŽETAK: LJUDSKA PRAVA LGBT OSOBA U BOSNI I HERCEGOVINI U 2013.

Iskustva homofobije i transfobije su i dalje vrlo česta u BiH sa ograničenom ili nikakvom akcijom poduzetom od strane autoriteta u cilju zaustavljanja takvih vrsta diskriminacije, zlostavljanja i nasilja. Redovni napadi na LGBT osobe i na branioce i braniteljke LGBT ljudskih prava, komentari puni mržnje u štampanim, elektronskim i video medijima podstiču atmosferu netolerancije usmjerene prema LGBT osobama. Kompleksni federativni sistem, nizak nivo napretka u polju vladavine zakona, te generalno nizak nivo vidljivosti LGBT osoba i LGBT aktivizma dopuštaju političkim strukturama u BiH nemar pri zaštiti LGBT prava.

Positivna strana priče o LGBT pravima u BiH se ogleda u činjenici da policija pokazuje više pažnje prema specifičnosti LGBT pitanja. Ovaj napor za povećanje povjerenja LGBT osoba u vladine institucije kao i broj prijavljenih slučajeva rezultirao je time da su u jednom kantonu FBiH, preciznije u Kantonu Sarajevo, policijske strukture pokrenule rad na vlastitom osvješćavanju kroz saradnju sa civilnim društvom i Sarajevskim otvorenim centrom. Međutim, napad tokom festivala Merlinka pokazuje da LGBT osobama sloboda okupljanja nije zagarantovana. Postoji očita potreba za daljim radom i saradnjom sa institucijama izvršne vlasti (policijom, uredom tužilaštva i sudovima).

Kršenje ljudskih prava LGBT osoba u BiH prestavlja mnogo širi spektar individualnih slučajeva diskriminacije ili nasilja, te ističe nemar institucija i zakonodavnih organa koje zanemaruju potrebe i prava LGBT osoba, kao i nedostatak volje u državnim institucijama za implementaciju bh. zakona.

Prema kvalitativnom istraživanju dr. Zlatiborke Momčinović, Ko smo mi da sudimo drugima?, postojiveoma nizak nivo senzibiliteta bh. populacije prema lezbejkama, gejevima, biseksualcima_kama, i transrodnim (LGBT) osobama, kao i manjak znanja o problemima sa kojima se LGBT osobe suočavaju. 56,5% ispitanih misli kako "homoseksualnost mora biti izlječena", što je dokaz o nedostatku znanja kao i uvriježenim stereotipima prema homoseksualnosti, uprkos činjenici da je ista uklonjena sa liste bolesti i socijalnih poremećaja. Za tri četvrtine ispitanika_ca ljubljenje istospolnih parova u javnosti nije dopustivo, dok je pitanje promjene spola odbojno za 59,5% ispitanih osoba.

Tokom 2013. godine LGBT zajednica je postala vidljivija u bh. društvu, posebice zahvaljujući radu organizacija za promociju ljudskih prava u području sprječavanja diskriminacije i nasilja protiv LGBT osoba. Unatoč tome, veliki broj LGBT osoba još uvijek se skriva, što čini nevidljivost jednim od najvećih problema u zajednici. Prvi korak u prepoznavanju i zaštiti zasniva se upravo na vidljivosti i zahtijevanju svojih prava, a taj korak postaje posebno bitan u okviru kompleksnog političkog konteksta kao što je u BiH danas.

Iz ovih razloga akcija državnih institucija prema usvajanju mjera za osiguravanje zaštite protiv diskriminacije i/ili nasilja svih osoba, uključujući LGBT osobe, postaje imperativ. Stoga je neophodno da FBiH napravi amandman Krivičnog zakona u koji će uključiti zločine iz mržnje, pa tako i zločine iz mržnje izvršene na temelju seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Uz to je potreban trening policajaca_ki, sudija_nica i tužioca_teljki, zdravstvenih radnika_ca, obrazovnog osoblja i ostalih državnih službenika_ca na području cijele države u vidu specijalne edukacije iz oblasti ljudskih prava i problema s kojima se suočavaju LGBT osobe u BiH.

¹ Popov-Momčinović, Zlatiborka (2013), Ko smo mi da sudimo drugima? Ispitivanje javnog mijjenja o stavovima prema homoseksualnosti i transrodnosti u BiH, Sarajevo, Sarajevski otvoreni centar, <http://soc.ba/ko-smo-mi-da-sudimo/>

I PRIORITETNE MJERE KOJE SE TREBAJU PODUZETI

ZAKONSKI OKVIR ZA ZLOČINE IZ MRŽNJE I GOVOR MRŽNJE

Godina 2013. je bila prilično turbulentna kada je u pitanju zakonska regulacija zločina iz mržnje u BiH. Usvojen je amandman na Krivični zakon Republike Srpske (RS) kojim se proširuje i unapređuje provizija o zločinu iz mržnje. Umjesto propisa o pristrasnom motivu kao jednoj od otežavajućih okolnosti, koji je donesen 2010. godine, Krivični zakon RS-a sada eksplicitno reguliše sve zločine iz mržnje kao zločine motivisane predrasudama. Spisak zaštićenih karakteristika koje su do sada uključivale samo seksualnu orijentaciju, od sada uvrštavaju i rodni identitet kao zabranjeni osnov za činjenje zločina iz mržnje. Ovaj propis je djelimično zasnovan na prijedlogu amandmana predloženih od strane Koalicije za borbu protiv zločina počinjenih iz mržnje², izrađenih u ime Koalicije od strane Sarajevskog otvorenog centra.

Dokumentacija vezana za zločine iz mržnje koju posjeduje Sarajevski otvoreni centar otkriva da, iako je policiji prijavljeno par slučajeva teških kriminalnih radnji koje počivaju na zločinima iz mržnje, ti slučajevi neće biti procesuirani kao zločini iz mržnje zbog nedostatka propisa iz oblasti. Motiv iz predrasude se neće koristiti kao otežavajuća okolnost za navedene radnje obzirom da su se ovi slučajevi pojavili u FBIH³ koja nije uključila zločin iz mržnje u svoj Krivični zakon.

Iako postoji očigledno povećanje broja zločina iz mržnje u FBIH, neophodni propisi za tretiranje takvih zločina još uvijek nisu usvojeni u Krivični zakon ovog entiteta. U 2013. godini pojavile su se inicijative za kreiranje amandmana Krivičnog zakona FBIH, a jedna od njih je i inicijativa Vlade FBIH (juli 2013) koja je usvojena od strane Predstavničkog doma Parlamenta FBIH (juli 2013). Predstavnički dom je uključio i integralni tekst amandmana za zločine iz mržnje predložen od strane Koalicije za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje. Međutim, cijeli Prijedlog Amandmana Krivičnog zakona FBIH je odbijen od strane Doma naroda Parlamenta BiH (septembar 2013)⁴.

U jesen 2013. godine pojavile su se dvije inicijative unutar FBIH za kreiranje amandmana na Krivični zakon FBIH koji bi regulisao zločine iz mržnje. Jedna inicijativa je dolazila od strane Vlade FBIH, a druga od Kluba parlamentarki Predstavničkog doma Parlamenta FBIH. Sarajevski otvoreni centar je u ime Koalicije za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje aktivno učestvovao u izradi nacrtu prijedloga Kluba parlamentarki. Uz to, Sarajevski otvoreni centar zagovara unutar Parlamenta FBIH usvajanje amandmana predloženog od strane Koalicije kako bi se isti uključili u bilo koji Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBIH. No, Ministarstvo pravde FBIH je izmijenilo svoj prijedlog u nacrt kako bi uspostavili saradnju sa Klubom parlamentarki na uključivanju njihovih prijedloga, te podnijeli sveobuhvatan prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBIH. Nadamo se da će Zakon o izmjenama i dopunama uskoro ući u parlamentarnu proceduru.

2 Više o Koaliciji za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje možete pročitati na: <http://soc.ba/programi/lgbt/zlocin-iz-mrznje/>

3 O federativnoj političkoj strukturi BiH pročitajte više u Dodatku ovog izvještaja.

4 Vidite više na: <http://soc.ba/reagovanje-na-neusvajanje-zlocina-iz-mrznje-u-krivicni-zakon-fbih/>

Jedan od uzoraka duboko uvriježene homofobije i transfobije u BiH je i nedostatak znanja o LGBT pitanjima i osobama. Ovaj fenomen je posebno problematičan kada su u pitanju javne službe i njihovi radnici_e, tj. državni službenici_e. Iz tih razloga Sarajevski otvoreni centar zagovara povećanje edukacije iz oblasti ljudskih prava unutar različitih sektora. Do sada smo organizovali jedan trening za policajce u Kantonu Sarajevo (septembar 2013), a drugi za nastavnice_ce i savjetnike_ce u školama (novembar 2013). U 2014. godini planiramo da radimo sa sudstvom i tužilaštvom, ali i da ponovimo rad sa policijom (mart 2014) i nastavnicima_ama (maj 2014). Cilj ovih treninga je predstavljanje postojećih zakonskih mehanizama koji do sada nisu korišteni u praksi, a koji su vezani za kršenje prava LGBT osoba; te razmjena pozitivnih praksi zarad boljeg prepoznavanja i klasificiranja ovih prekršaja u efikasniju implementaciju Zakona o zabrani diskriminacije i krivičnih zakona.

Mi smo usmjereni ka relevantnim akterima u sektorima pravde, unutrašnjih poslova, obrazovanja i zdravstva koji su fokusirani na podizanje nivoa znanja i učešće relevantnih institucija u zaštiti prava LGBT osoba i koji će doprinjeti boljoj zaštiti LGBT osoba od diskriminacije i zločina iz mržnje, i na taj način umanjiti homofobiju u bh. društvu.

Javni službenici_e koji_e razumiju probleme nasilja i nejednakog tretmana LGBT osoba bitna su veza u procesu institucionalnog i društvenog prihvatanja i zaštite LGBT osoba kroz zakonski sistem. Stoga, obrazovanje u oblasti ljudskih prava ne može biti implementirano samo od strane organizacija civilnog društva nego treba da bude obavezno i organizovano od strane navedenih Ministarstava. Stalna edukacija o ljudskim pravima LGBT osoba treba da postane obavezni dio obrazovnog sistema policijskih odjeljenja, obrazovnih ustanova i svih ostalih javnih službi.

SPECIJALNI IZVJEŠTAJ INSTITUCIJE OMBUDSMENA ZA LJUDSKA PRAVA U BIH O STATUSU LJUDSKIH PRAVA LGBT OSOBA

U septembru 2013. godine nekoliko organizacija iz oblasti ljudskih prava, na inicijativu Sarajevskog otvorenog centra, su poslale zajednički zahtjev Instituciji ombudsmena za ljudska prava u BiH za izradom specijalnog izvještaja o stanju ljudskih prava LGBT osoba u BiH. Cilj ovog zahtjeva je neophodnost revidiranja postojuće legislature i politika koje bi mogle, ili već jesu, voditi ka kršenjima ljudskih prava LGBT osoba.

Postojeća neusaglašenost između usvajanja dokumenata za zaštitu ljudskih prava, te harmonizacija i adekvatno sprovođenje zakona je motivisala organizacije za promociju ljudskih prava da prepoznaju potrebu za kreiranjem specijalnog izvještaja Ombudsmena za ljudska prava o stanju prava LGBT osoba u BiH, kako bi se prikazala stvarna slika trenutnog stanja poštivanja i zaštite ljudskih prava LGBT osoba, čije bi preporuke uključile takve slučajeve, te uklonila vidljive prepreke za pozitivno utjecanje na poštivanje i zaštitu ljudskih prava lezbejki, gejeva, biseksualaca_ki i transrodnih osoba u BiH.

Zbog toga što Institucija Ombudsmena za ljudska prava nije prihvatila odgovornost za izradu izvještaja za 2013. godinu isti prioritet će se prenijeti i na 2014. godinu. Izvještaj sa jasnijim preporukama državnim institucijama BiH, entitetima te kantonalnoj vlasti će biti prva smjernica za BiH u određivanju toga šta trebalo biti učinjeno kako bi se poboljšao zakonski i životni standard LGBT osoba.

Nakon što je usvojen Zakon o zabrani diskriminacije 2009. godine nije učinjen niti jedan dalji korak u sprovođenju tog istog zakona.⁵

Suprotno od ostalih susjednih zemalja, BiH je jedina država u regiji koja nije usvojila nijedan instrument za efektivnu implementaciju Zakona o zabrani diskriminacije. Stoga bi razvoj i usvajanje generalne i višeslojne Strategije za suzbijanje diskriminacije u BiH trebao da bude jedan od prioriteta Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH. Ta strategija bi se ticala svih vrsta diskriminacije, počinjene po svim osnovama, s posebnim fokusom na specijalno osjetljive grupe.

Obzirom na navedeno, Sarajevski otvoreni centar će ove godine inicirati debatu na temu potrebe za izradom takve strategije u BiH u okviru koje ćemo računati na stručnost predstavnika/ca Institucije Ombudsmena za ljudska prava u BiH, te ostalih članova civilnog društva koji su bili uključeni u slične procese u Republici Srbiji i Republici Hrvatskoj.

⁵ Analize Zakona o zabrani diskriminacije BiH i problema njegove implementacije pročitajte na: <http://analitika.ba/bs/projekti/pregled-ad-okvira-i-praksi-u-bih>

II ZLOČIN IZ MRŽNJE: PREPORUKE, ZAKONODAVSTVO I SLUČAJEVI⁶

PREPORUKE

Neophodno je uključiti zakonodavne odredbe za regulisanje zločina iz mržnje u Krivični zakon FBiH, te obezbijediti adekvatan trening o procesuiranju zločina iz mržnje, kao i edukaciju za policijace_ke i sistem sudstva RS-a, FBiH i Distrikta Brčko. Edukacija o zločinima iz mržnje mora postati dio obrazovnog sistema akademija i fakulteta koji educiraju advokate_ice i inspektore_ice, ali i redovnih obrazovnih programa ministarstava unutrašnjih poslova i na kantonalnom nivou. Potrebno je inicirati harmonizaciju propisa koji regulišu zločine iz mržnje u BiH.

ZAKONODAVSTVO

Zakonodavne odredbe o zločinima i govoru mržnje stupile su na snagu u Distriktu Brčko i RS-u 2010. godine. Iako su ove odredbe predložene 2010. godine od strane OSCE-a i Ministarstva sigurnosti BiH, FBiH nikada nije usvojila amandmane na Krivični zakon. U 2013. godini svjedočili smo propalom pokušaju uvođenja Zakona o zločinima iz mržnje u FBiH.

Ne postoje sveobuhvatni mehanizmi za prikupljanje podataka o zločinima iz mržnje. Identifikacija, istraživanje i izvještavanje od strane policije i saradnja između policije i tužioca ostaje nedovoljna. Tijela za sprovođenje zakona u Kantonu Sarajevo su pokazala volju da uspostave direktni kontakt u svakoj policijskoj stanici za zločine povezane sa LGBT pitanjima. Međutim, ta volja do sada nije sprovedena u akciju.⁷

U jesen 2013, tek oformljena Koalicija za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje predložila je novi nacrt zakona o zločinima iz mržnje i govoru mržnje koji bi trebao biti uveden u Krivični zakon FBiH. Navedeni zakon je bio odbačen od Doma naroda, iako je prethodno prošao u Predstavničkom domu. Sarajevski otvoreni centar u ime Koalicije za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje, koja je također radila na razvoju novog nacrtu Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBiH Kluba Parlamentarki FBiH pripremio je novi tekst amandmana na Krivični zakon FBiH. Klub Parlamentarki FBiH trenutno zagovara da se ovaj tekst uključi u Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBiH, te se nadamo da će isti uskoro biti prosljeđen u Parlament FBiH.

⁶ Vasić, Vladana (2014), Homofobni i transfobni incidenti i zločini iz mržnje u Bosni i Hercegovini u periodu od marta do novembra 2013. godine, Sarajevo, Sarajevski otvoreni centar, vidjeti više na: <http://soc.ba/homofobni-i-transfobni-incidenti-i-zlocini-iz-mrznje-u-bosni-i-hercegovini-u-periodu-od-marta-do-novembra-2013-godine/>

⁷ <http://soc.ba/izvjestaj-evropske-komisije-o-napretku-bih-2013-diskriminacija-lgbt-osoba-u-bih-i-dalje-rasirena/>

Kroz analizu rezultata istraživanja o potrebama LGBT zajednice u BiH koju je Sarajevski otvoreni centar sproveo 2013. godine otkriveno je da je 23.5% LGBT osoba iskusilo nasilje osnovano na njihovoj rodnoj ekspresiji ili seksualnom identitetu, dok 74.2% ispitanih nikada nisu bile žrtvama nasilja. Skoro svi ispitanici koji su doživljavali nasilje su iskusili psihičko/verbalno nasilje (94.6%), dok je fizičko nasilje iskusila svaka treća osoba (36.1%), te seksualno skoro svaka peta osoba (17%). Evidentirane su i druge forme nasilja, kao što su virtualno i nasilje u kući.

Mnogi incidenti su prijavljeni Sarajevskom otvorenom centru u 2013. godini dok je zakonodavna vlast stagnirala. Predstavimo neke od njih.

U martu 2013. godine nekoliko LGBT aktivista_ica napadnuto je od strane 10-15 mladih muškaraca, dobi od 18 do 25 godina. Ovaj napad se desio u blizini zgrade Predsjedništva BiH. Aktivisti_ice su prijavili_e slučaj odmah po dolasku policije, međutim nisu željeli da se obavi krivična istraga kako bi se zaštitila nekolicina neautiranih osoba koje su prisustvovala napadu.

U julu 2013. godine mladi gej konobar u Sarajevu je bio napadnut na radnom mjestu (kafić) od strane više muškaraca sa kupuljačama na glavama. Uzrok napada je bila njegova seksualna orijentacija. Taj kafić je poznat kao jedino mjesto u Sarajevu u kojem se mjesečno dešavaju LGBT zabave. Napad se odvijao tako što su prvo došla dvojica muškaraca, koja su kasnije dovela još ljudi (otprilike njih desetorica) u namjeri da fizički napadnu gej konobara u momentu dok je on uzimao njihovu narudžbu. Slučaj je prijavljen policiji, a počinioci i svjedoci su pozvani na intervju. Cijela istraga je međutim oficijelno započela tri mjeseca nakon prijave u septembru 2013. godine zbog godišnjih odmora. Do tada je jedan od počinioca poznatih policiji napustio zemlju, a kafić u kojem se desio napad je zatvoren. Ovaj slučaj nije procesuiran do januara 2014. godine.

U avgustu 2013. godine Sarajevski otvoreni centar je kontaktirao gej mladić iz centralne BiH koji je trpio nasilje u kući od trenutka kada je priznao svoju seksualnu orijentaciju majci. Bio je napadnut i pretučen od strane rođaka kojeg je prijavio policiji. Međutim, nakon pritiska porodice povukao je žalbu, te trenutno prolazi kroz psihološko savjetovanje.

U avgustu 2013. godine, u Sarajevu, nekoliko gej muškaraca (prema znanju policije 5) opljačkano je od strane približno četiri naoružana muškarca. Jedan od počinitelja također je bio gej. On bi ugovarao sastanke sa žrtvama putem gej web stranice. Nakon što bi se sastao sa žrtvama vodio ih je u dio grada koji bi dogovorio sa svojim naoružanim saučesnicima kako bi isti počinili krađu. Jedna od žrtava je kontaktirala Sarajevski otvoreni centar i policiju. Ovaj slučaj je bio pristrasno izvještavan u vijestima, pokušavajući da prkaže gej osobe kao potencijalnu opasnost. Trenutno je slučaj u procesu tužbe i čeka suđenje. Počinitelji su stavljeni u pritvor, a slučaj procesuirao Tužilaštvo u Sarajevu.

U septembru 2013. godine gej muškarac iz Sarajeva se obratio Sarajevskom otvorenom centru kako bi prijavio fizički napad koji se desio noć prije. Napad je počinila grupa od približno pet muškaraca u dobi od 18 do 25 godina. Napadači su pomenutom prijetili smrću zbog toga što je gej. Ista grupa muškaraca ga je već tri godine verbalno i emotivno napadala, bacala kamenje i druge predmete na njegovu kuću, vrijeđala, prijetila, te zastrašivala. Iako je slučaj već bio prijavljen policiji, kasnije je eskalirao: muškarac je ponovo bio zlostavljan i fizički napadnut. Taj napad je rezultirao teškom povredom kuka i hitnim operativnim zahvatom. Žrtva je hospitalizirana, a policija je pronašla nekoliko osumnjičenih i privela ih. Trenutno je žrtva puštena kući gdje čeka da ured tužioca nastavi sa istragom i podigne optužnice.

U septembru 2013. godine gej aktivist, kao i mnogi aktivisti_ice i njihovi prijatelji_ice i porodica na sjevero-zapadu BiH, bili su žrtvama prijetnji grupe mladih neo-nacista. Isti neo-nacisti su na grafitu otkrili seksualnu orijentaciju gej muškarca i njegovog momka. Obojica su aktivisti, te su prijetili da će se "obračunati s njima". Neo-nacisti su također presretali radne kolege_ice, prijatelje_ice i porodicu aktivista pokušavajući da ih zastraše; međutim ti susreti su uvijek bili indirektni, kao da su željeli da ih upozore na to šta se može desiti ako nastave sa radom. Uvijek su presretali žrtve kada su bile same, kako ne bi bilo svjedoka niti dokaza o prijetnjama. Slučaj je prijavljen policiji, nakon čega se čini da su napadi prestali.

⁸ Svi slučajevi prestavljeni u izvještaju su dokumentirani u bazi podataka naše organizacije. Zbog sigurnosti žrtva prikazat ćemo samo ograničene informacije bez da objavljujemo lične podatke osoba.

U oktobru 2013. godine djevojka iz Sarajeva je napadnuta dok je čekala prijatelja ispred svoje zgrade. Napad je izvršio vlasnik autopraonice ispred koje je parkirala automobil na dozvolu radnika. Vlasnik je skočio na njeno auto tvrdeći da ga je udarila i govoreći da će svi posvjedočiti o tome šta se desilo. Nastavio je da vrišti na nju, govoreći da ona i njeni prijatelji ne trebaju dolaziti u dio grada u kojem se on rodio, te da sve lezbejke trebaju da budu "jebane kako treba". Slučaj nikada nije prijavljen policiji iz straha od daljeg napada.

Broj slučajeva prijavljenih Sarajevskom otvorenom centru se utrostručio tokom 2013. godine u odnosu na 2012, naročito kao iskaz povećanog povjerenja u Sarajevski otvoreni centar kao centralnu organizaciju koja se bavi LGBT ljudskim pravim u BiH.

PREPORUKE

Poticanje na nasilje i diskriminaciju kao oblike govora mržnje treba da bude kriminalizirano i regulisano krivičnim zakonima RS-a, FBiH i Brčko Distrikta. Javni govor mržnje izražen kroz medije, socijalne medije i web portale ne treba da prođe neprimjećeno i nesankcionisano, bez obzira da li dolazi od strane javnih službenika_ca ili anonimnih internet korisnika_ca. Policija bi trebala ojačati ljudske potencijale i tehničku opremu kako bi bila u mogućnosti da što efikasnije istražuje govor mržnje koji se pojavljuje na internetu.

ZAKONODAVSTVO

Zakoni koji sankcionišu govor mržnje postoje u zakonodavstvu FBiH i Distrikta Brčko. U RS-u govor mržnje nije izrazito prepoznat, iako krivični zakon brani poticanje na etničku, rasnu i religijsku netrpeljivost. Nijedan od navedenih zakona nije kažnjiv specifično prema homofobnom ili transfobnom govoru mržnje. Regulatorna agencija za komunikacije BiH (institucija na državnom nivou) koja je nadležna za elektronske medije, kao i Vijeće za štampu BiH, samo-regulirajuće tijelo nadležno za štampane i elektronske medije uključuju u svoje pravilnike seksualnu orijentaciju kao osnov za diskriminaciju i predrasude koje treba izbjegavati.

SLUČAJEVI

Sarajevski otvoreni centar je nadgledao i dokumentovao govor mržnje protiv LGBT osoba tokom 2013. godine, od kojih su zabilježeni navedeni slučajevi.

U maju 2013. godine Sarajevski otvoreni centar je prijavio govor mržnje koji je prikazan u izvaji nacionalističke mreže sa nazivom Aktivna bošnjačka mreža. Prijavljena izjava podstiče diskriminaciju i marginalizaciju, kao i nasilje prema LGBT osobama. Ovaj govor mržnje je prijavljen ministarstvima unutrašnjih poslova, te policijskoj administraciji Kantona Sarajevo i FBiH koji nisu odgovorili na prijavu.

U junu 2013. godine načelnik Prijedora je nazvao marš sjećanja na žrtve rata "ništa drugo nego gej parada". Ova izjava je imala posljedice na javno mišljenje o gej osobama, tako da je navedeni govor mržnje prijavljen Ministarstvu unutrašnjih poslova, te policijskoj administraciji RS-a koji još uvijek nisu odgovorili na prijavu. Sarajevski otvoreni centar je prijavio ovaj slučaj Komesaru Evropske Unije za proširenje koji nadgleda govor mržnje izrečen od strane javnih službenika_ca.

U augustu 2013. godine bh. magazin Dani objavio je članak o paradama ponosa, te o mogućoj organizaciji takve parade u Sarajevu sa nazivom Balkanska mačo-seksistička kultura i/ili tolerancija. Salmir Kaplan, ministar kulture i sporta u FBiH objasnio je pitanje o potrebi za organizovanjem parade ponosa u BiH kao: "demonstraciju

nećijih unutrašnjih potreba na ulici, što nema smisla". On je izjavio da su ove parade nepotrebne i samo uzrokuju više problema jer provociraju reakcije kao što su kriminalne radnje. Ministar je za magazin rekao kako smatra da su parade ponosa "opresija većine od strane manjine."

U novembru 2013. godine muslimanski, desničarski magazin Saff objavio je seriju članaka protiv LGBT osoba i aktivista_ica, kao i drugih aktivista_ica iz oblasti ljudskih prava za "širenje homoseksualnosti među djecom kroz programe o rodno-zasnovanom nasilju". Nakon mnogobrojnih poziva čitalaca_teljki za uklanjanjem teksta, magazin je odgovorio objavljujući članak o koordiniranom napadu "pedera" na Saff. Govor mržnje i podsticaji na diskriminaciju su prijavljeni odgovornim institucijama.

Sarajevski otvoreni centar je tokom 2013. godine dokumentirao 17 slučajeva govora mržnje prikazanih u obliku teksta ili komentara na različite članke, uglavnom na internet portalima. Od navedenih 17, 11 slučajeva je direktno pozivalo na diskriminaciju, netrpeljivost i nasilje, te su bili prijavljeni policiji, Regulatornoj agenciji za komunikacije BiH, te Vijeću za štampu BiH. Policija nikada nije odgovorila niti na jedan od ovih izvještaja, tako da je izraženi govor mržnje ostao neopažen, a počinioci nisi bili ni na koji način sankcionisani.

PREPORUKE

Bh. Zakon o zabrani svih oblika diskriminacije još uvijek nije implementiran u svojoj punoj formi. Stoga treba da se uspostavi baza podataka o slučajevima diskriminacije na državnom nivou. Uz to je potrebno uskladiti ostale zakone (na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou) sa gore navedenim zakonom, te podržati sprovedbu istog. Također, neophodno je uvesti prikladne termine, kao i definicije seksualne orijentacije i rodnog identiteta kroz usvajanje višeslojne anti-diskriminacijske strategije i akcionog plana na državnom nivou.

ZAKONI

Bh. Zakon o zabrani diskriminacije, usvojen 2009. godine, zabranjuje diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, međutim termini "spolna orijentacija" i "spolno izražavanje", koji su u okviru zakona korišteni kako bi opisali gore navedene pojmove, mogu biti pogrešno protumačeni iako imaju isto značenje. Tako da je potrebno riječ "spolni" zamijeniti riječima "seksualni" i "rodni" kako bi se bolje odredila ideja "seksualne orijentacije" i "rodnog identiteta".

Iako baza podataka o slučajevima diskriminacije na državnom nivou još uvijek nije uspostavljena može se tvrditi da sprovođenje zakona ostaje veoma slabo.⁹ Moguće je izvesti ovaj zaključak najviše zbog toga što javnost slabo poznaje pravne lijekove, ali i zbog toga što institucije imaju veoma mali kapacitet za implementaciju zakona. Ovo se odnosi i na Ombudsmena za ljudska prava u BiH. Ured ombudsmena je izrazio volju za saradnjom sa nevladinim sektorom na zagovaranju implementacije zakona protiv diskriminacije, uključujući i diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Međutim, sam ured ne posjeduje resurse, tako da se akcije podizanja svijesti o ljudskim pravima koje Ombudsmen treba da ima ne sprovode; Institucija Ombudsmena koristi nedostatak resursa kao izgovor za neučestvovanjem u dešavanjima koja promovišu toleranciju i nediskriminaciju LGBT osoba u BiH, tako da nije pristao da nadgleda prvu regionalnu konferenciju o unapređenju ljudskih prava LGBT osoba koja se održala u decembru 2013. godine u Sarajevu, iako od njih nije bilo očekivano da je finansijski podrže.¹⁰ Također, pokazali su manje volje no inače za saradnjom tokom priprema za konferenciju, tako da su samo javili ime osobe koja će učestvovati na konferenciji dva dana ranije, iako je konferencija najavljena četiri mjeseca prije. Institucija Ombudsmena za ljudska prava u BiH je pozvana u jesen 2013. da napiše specijalni izvještaj o situaciji LGBT osoba u BiH. Do sada poziv nije odbijen, niti prihvaćen.

U toku 2013. godine Instituciji ombudsmena za ljudska prava u BiH prijavljena su četiri slučaja diskriminacije. Navedeni podaci predstavljaju očigledan znak nedostatka povjerenja LGBT osoba u institucije, ističući potrebu za proaktivnijom ulogom ombudsmena.

⁹ Pročitati odlične analize i radove na temu zakona o zabrani diskriminacije i problema njegovog implementiranja na: <http://analitika.ba/bs/projekti/pregled-ad-okvira-i-praksi-u-bih>

¹⁰ Vidjeti više o konferenciji: <http://soc.ba/prva-regionalna-lgbt-konferencija-u-bih-16-12-2013-sarajevu/>

Diskriminacija zasnovana na seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu ostaje raširena. Istraživanje koje je sproveo Sarajevski otvoreni centar intervjujući 545 LGBT osoba, u dobi od 14 do 54 godine koje dolaze sa teritorije cijele BiH¹¹ je pokazalo da su lezbejke u dobi od 20 do 30 godina najviše izložene diskriminaciji, tako što je 74% ispitanica iz ove dobne skupine odgovorilo kako je doživjelo neki oblik diskriminacije. Za njima su gej muškarci iz iste dobne skupine - 69.8% njih je iskusilo poricanje prava. Uz to je i veliki broj biseksualaca_ki iz iste dobne grupe (njih 61%) doživjelo neki oblik diskriminacije. Osobe koje su prijavile doživljenu diskriminaciju su to učinile u nevladinim organizacijama za promociju ljudskih prava – 3 (0.5%), Uredu ombudsmena za ljudska prava - 3 (0.5%), advokatu_ici: 2 (0.4%). Samo su tri slučaja diskriminacije procesuirana, od kojih jedan još uvijek traje, dok preostala 23 prijavljena slučaja nikada nisu procesuirana. Samo je jedan slučaj uspješno završen, jedan (0.2%) još uvijek traje, dok su ostali procesi riješeni na drugi način: pronalaženjem izgovora za davanje otkaza nakon tri godine angažmana u NGO-u tako što je krivica prenijeta na žrtvu, uz objašnjenje da ta osoba treba promijeniti svoje ponašanje.

Sarajevski otvoreni centar je tokom 2013. godine zabilježio sljedeće slučajeve diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta.

U martu 2013. godine Sarajevski otvoreni centar je pružio pravno savjetovanje djevojci iz Banja Luke koja je kontaktirala članove_ice Sarajevskog otvorenog centra u potrazi za savjetom o tome šta treba da radi u slučaju diskriminacije. Ova djevojka je tražila stan u najam. Nakon što je pronašla stan u kojem će živjeti predstavila se budućim cimericama informišući ih o svojoj seksualnoj orijentaciji, te pitajući ukoliko je u redu da živi s njima. One su odgovorile kako to neće biti problem, te da se može sutra useliti. Međutim, pola sata kasnije te djevojke su je nazvale govoreći joj da su razgovarale sa gazdom stana, rekavši mu da je ona lezbejka, na što je on izjavio kako ne želi da navedena djevojka živi u njegovom stanu.

U aprilu 2013. godine grupa mladih ljudi je Sarajevskom otvorenom centru prijavila vlasnika kafića koji je zabranio ulaz u njegov kafić svim LGBT osobama za čiju je seksualnu orijentaciju ili rodni identitet znao.

U junu 2013. godine žena je prijavila kako je njen gej prijatelj javno osramoćen, uvrijeđen, verbalno napadnut prijateljima o fizičkom nasilju, te na kraju otpušten sa svog radnog mjesta zbog njegove pretpostavljene homoseksualnosti.

Također, u julu 2013. godine Sarajevski otvoreni centar je kontaktirao gej muškarac koji živi u malom gradu i koji tvrdi da je dobio odbijenicu za posao zbog svoje seksualne orijentacije. On je tvrdio kako je njegov potencijalni poslodavac znao za njegovu seksualnu orijentaciju, te da je zbog reputacije koju bi mogao dobiti odbio da uposl pomenuotog gej muškarca.

Niti jedan od navedenih slučajeva nije doveden pred sud.

11 Čaušević, Jasmina (2013): Brojevi koji ravnopravnost znače. Analiza rezultata istraživanja potreba LGBT osoba u Bosni i Hercegovini, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, više na: <http://soc.ba/brojevi-koji-ravnopravnost-znace/>

ZDRAVSTVO

Preporuke: potrebno je uključiti dodatnu edukaciju i senzibilizaciju osoba koje rade u zdravstvu o LGBT pitanjima, te potrebama LGBT osoba (na primjer coming out proces) u redovne programe srednjih medicinskih škola i unutar univerzitetskog obrazovanja medicinskih radnika_ca i psihologa_inja, osobito u slučajevima interseksualnosti. Medicinski radnici_e trebaju da budu obučeni da nadgledaju i podržavaju proces promjene spola transeksualnih osoba kako bi mogli pružiti potrebnu medicinsku pomoć, te kako bi kasnije bili sigurni pri obavljanju operacije promjene spola. Uz to, zdravstvena zaštita treba da bude proširena kako bi pokrila troškove ovakvih procedura; vlasti trebaju da precizno dokumentiraju rađanje interseksualne djece, te da obrazuju medicinske radnike_ce o nadgledanju i provođenju procesa kroz koje prolaze ove bebe kako bi mogli izbjeći probleme, kada je to moguće.

Mnogi aspekti zdravstvenog sektora nisu usklađeni sa potrebama LGBT pacijenata_tica. Nedosljedni profesionalni stavovi zdravstvenih radnika_ca, njihovo (ne)tumačenje radne etike, kao i nedostatak primjene zakonskih propisa, između ostalog, doprinose lošem funkcionisanju zdravstvenog sistema za LGBT osobe. Iako situacija nije striktno crna ili bijela, zabrinjavajuće je to što osobne vrijednosti i nivo znanja (ili neznanja u ovom slučaju) svakog zdravstvenog radnika utječe na profesionalni tretman LGBT pacijenata_ica.

Uskraćivanje adekvatne zdravstvene zaštite zbog nemara ili neznanja doprinosi diskriminaciji LGBT osoba. Situacija je specifičnija kada su u pitanju transeksualne i interseksualne osobe obzirom da njihovi rodni identiteti nisu u okviru priznatih normi. S druge strane, nedostatak specijaliziranih programa koji integrišu njihove potrebe pokazuju da ne postoji svjesnost, znanje ili volja da se smanji marginalizacija motivisana homofobijom.

U 2013. godini Sarajevski otvoreni centar je prijavio Ombudsmenu za ljudska prava u BiH dva slučaja diskriminacije darivatelja_ki krvi na osnovu njihove seksualne orijentacije. Jedna žalba je bila protiv Kantonalne bolnice u Zenici za zadržavanje starih informacija u kojima su muškarci koji imaju seks sa muškarcima isključeni sa web stranice za volontersko darivanje krvi, iako je upitnik promijenjen na teritoriji cijele FBiH. Kantonalna bolnica je odgovorila na žalbu tvrdeći da su koristili novi upitnik, te da nisu diskriminirali muškarce koji imaju seks sa drugim muškarcima ne dozvoljavajući im da doniraju krv. Također su naveli kako su na on-line upitniku izmijenili kriterij rizične seksualne orijentacije u rizično seksualno ponašanje.

Druga žalba je upućena Institutu za transfuzijsku medicinu Republike Srpske za diskriminaciju i isključivanje muškaraca koji imaju seks sa muškarcima, te ženskih partnerica MSM-ova od doniranja krvi. Ova žalba je rezultirala sporazumom između Sarajevskog otvorenog centra i pravnog odjela Instituta za transfuzijsku medicinu Republike Srpske o tome kako će početkom 2014. godine započeti saradnju na reviziji i izmjeni upitnika za doniranje krvi. Ova saradnja bi trebala doprinjeti izbjegvanju diskriminacije LGBT osoba, ali i zadržavanju visokih sigurnosnih standarda donirane krvi.

Preporuke: uvođenje amandmana na zakone o obrazovanju na kantonalnom, entitetskom i državnom nivou, te Distriktu Brčko koji bi pod okriljem prava na obrazovanje uključili izričitu zabranu diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta; Uklanjanje netačnih diskriminativnih i stereotipiziranih informacija o LGBT osobama iz priručnika i nastavnih planova i programa, te uvođenje objektivnih informacija o seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu i ekspresiji; ministarstva obrazovanja trebaju uvesti redovni trening kroz koji bi se obrazovni kadar senzibilizirao prema potrebama i problemima LGBT učenika_ca kako bi se kreirali sigurno okruženje i programi podrške za LGBT učenike_ce koji_e trpe homo/transfobno nasilje; LGBT pitanja trebaju biti uključena u univerzitetsko obrazovanje obrazovnog kadra.

Zakonski okvir za obrazovanje je zbog administrativnih podjela u zemlji izrazito stratificiran, što dodatno komplikuje pozivanje na odgovornost različitih ministarstava obrazovanja za zaštitu i promociju prava na obrazovanje bez diskriminacije. Postoji posebna potreba za radom na ovom polju, osobito obzirom na činjenicu da su obrazovne ustanove jedno od mjesta u kojima su LGBT osobe najviše diskriminisane. Kako je prikazano u istraživanju Sarajevskog otvorenog centra¹² oko 36% ispitanika_ca je iskusilo diskriminaciju u školama ili na fakultetima.

Uz to, Sarajevski otvoreni centar je proveo istraživanje o stanju LGBT osoba u obrazovnom sistemu tako što je intervjuisao nastavnike_ce i psihologe_ice stacionirane u različitim urbanim centrima i malim gradovima u BiH. Jedan od zaključaka ovog istraživanja je da većina intervjuisanih nastavnika_ca i psihologa_ica nisu poznavali_e LGBT osobu u kontekstu škole, te da nikada nisu imali nikakvu obuku o ovim pitanjima, što je pokazalo koliko su samo LGBT osobe diskriminisane i nevidljive unutar školskog sistema.

Također, dokumentovali smo sljedeće slučajeve povrede ljudskih prava u polju obrazovanja.

U novembru 2013. godine Sarajevski otvoreni centar je, u partnerstvu sa Heinrich Böll Fondacijom, ured u BiH i Fondacijom CURE, organizovala trening: "(R)eduk(a)cija homofobije i transfobije u srednjim školama u Bosni i Hercegovini". Učesnici_e su bili pedagozi_inje i psiholozi_ginje srednjih škola iz cijele BiH koji_e su pokazali_e volju za korištenjem dobijenog znanja u praksi, te za zauzimanjem aktivnije uloge u borbi protiv homofobije i transfobije. Na žalost ovaj projekat nisu podržali Ministarstvo obrazovanja, nauke i mladih Kantona Sarajevo i Prosvjetno-pedagoški zavod Kantona Sarajevo. Ova činjenica se nije negativno odrazila na trening jer je Sarajevski otvoreni centar primio više od 40 prijava za učešće.

U decembru 2013. godine neformalna grupa LGBT aktivista_ica informirala je Sarajevski otvoreni centar kako su dobili žalbu nekoliko učenika_ca Katoličkog školskog centra, srednja škola u Tuzli, o podsticanju na diskriminaciju čineći prekršaj Zakona o zabrani diskriminacije. Školski pedagog/psiholog posjetio je sve razrede završne godine školovanja kako bi promovisao kampanju iz Hrvatske, te pozvao sve građane_ke BiH sa hrvatskim državljanstvom da glasaju na referendumu za uključivanjem definicije braka kao saveza između žene i muškarca u hrvatski Ustav. Pedagog/psiholog je rekao učenicima_ama kako je to njihova moralna dužnost. Slučaj je prijavljen Instituciji Ombudsmena za ljudska prava u BiH, Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Kantona Tuzla, te upravi škole. Ministarstvo je od škole zatražilo objašnjenje, ali škola je tvrdila kako navedeni čin nije prekršio Pravilnik ponašanja obrazovnih radnika niti zakone BiH. Obzirom da su učenici_ce zatražili_e da ostanu anonimni_e nije bilo moguće dokazati da se slučaj zaista i dogodio.

¹² Čaušević, Jasmina (2013): Brojevi koji ravnopravnost znače. Analiza rezultata istraživanja potreba LGBT osoba u Bosni i Hercegovini, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, više na: <http://soc.ba/brojevi-koji-ravnopravnost-znace/>

Privatni i javni mediji još uvijek objavljuju pristrasne informacije, stereotipe i uvredljivu terminologiju, te su, u najboljem slučaju, neutralni prema LGBT temama. Mediji još uvijek ne praktikuju etično i profesionalno izvještavanje o seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu i još uvijek podržavaju nejednak tretman i netoleranciju prema ovoj već marginaliziranoj grupi.

Međutim, naša analiza medija pokazuje da je u 2013. godini izvještavanje štampanih medija o LGBT osobama poboljšano u odnosu na 2012. godinu. Iako se izvještavanje još uvijek fokusira na internacionalne vijesti (zabrana parada ponosa, brakova, pop zvijezde itd.) evidentiran je značajan porast broja članaka vezanih za bh. LGBT kontekst (28 u 2012, a 173 u 2013. godini) koji je rezultat mjesečnih sesija sa novinarima_kama organiziranim od strane Sarajevskog otvorenog centra, kao i aktivnosti koordiniranog slanja direktnih tekstova medijima.

Iako naša medijska analiza pokazuje napredak u etičnom i profesionalnom izvještavanju o LGBT temama, kao što smo već naveli, stereotipiziranje i netolerancija prema LGBT osobama još uvijek su prisutni. Kako je pokazano u našoj medijskoj analizi iz 2013. godine¹³, onim medijskim izvorima koji su naklonjeni LGBT pitanjima još uvijek nedostaju pravilne informacije kako bi povećali kvalitetu svog izvještavanja o LGBT temama.

JAVNO MNIJENJE O LGBT OSOBAMA I NJIHOVIM PRAVIMA

Heinrich Böll fondacija – BiH, Fondacija CURE i Sarajevski otvoreni centar zajedno sprovode projekat “Coming Out! Zagovaranje i zaštita prava LGBT osoba”, finansiran od strane Evropske unije. Dio projekta je kvantitativno istraživanje na teritoriji cijele BiH koje služi boljem razumijevanju razloga koji stoje iza homofobije/transfobije i diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta u BiH.

Navedeni projekat istraživanja javnog mnijenja je okončan analizom 1010 odgovora. Sveobuhvatni rezultati su prikazani u publikaciji “Ko smo mi da sudimo?. Ispitivanje javnog mnijenja o stavovima prema homoseksualnosti i transrodnosti u Bosni i Hercegovini.”¹⁴ Knjiga također uključuje temeljitu analizu rezultata u bh. kontekstu.

Istraživanje je pokazalo veoma nizak nivo osjetljivosti šire populacije prema lezbejkama, gejevima, biseksualcima_kama i transrodnim (LGBT) osobama. 56.5% ispitanih je mišljenja kako “homoseksualnost mora biti izliječena”, a kao dokaz stoje i manjak znanja i uvriježeni stereotipi o homoseksualnosti, koja je uklonjena sa liste bolesti i poremećaja ponašanja.

Za tri četvrtine ispitanika_ca poljubac između dvije osobe istog spola je neprihvatljiv, dok je promjena spola odbojna za njih 59.5%. Može biti primjećena i određena doza tolerancije prema LGBT osobama obzirom da je više od 90% ispitanika_ca reklo da ne bi koristili fizičko niti verbalno nasilje protiv LGBT osoba. 75.6% njih je reklo da ne bi stajali i pasivno gledali nego bi pomogli LGBT žrtvi nasilja.

Istraživanje javnog mnijenja je pokazalo kako su rod i obrazovanje faktori koji najviše utječu na nivo homofobije kod osoba. Žene imaju znatno liberalnija mišljenja o homoseksualnosti od muškaraca, kao i one osobe koje žive u urbanim u odnosu na osobe koje žive u ruralnim okruženjima. Kada se posmatra dob kao faktor tolerantnosti može se zaključiti da su mlađi_e ispitanici_e pokazali_e znatno tolerantnije stavove prema LGBT osobama od starijih učesnika_ca istraživanja.

13 Huremović, Lejla; Ljevak, Kristina i Čaušević, Jasmina (2014), Ka pozitivnim praksama: Izvještavanje medija u 2013. godini o LGBT temama u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, Sarajevski otvoreni centar, <http://soc.ba/ka-pozitivnim-praksama-izvjestavanje-medija-u-2013-godini-o-lgbt-temama-u-bosni-i-hercegovini/>

14 Popov-Momčinović, Zlatiborka (2013), Ko smo mi da sudimo drugima? Ispitivanje javnog mnijenja o stavovima prema homoseksualnosti i transrodnosti u BiH, Sarajevo, Sarajevski otvoreni centar, <http://soc.ba/ko-smo-mi-da-sudimo/>

Preporuke: Osim već organizovanog treninga sa policajcima u Kantonu Sarajevo postoji potreba za daljim obrazovanjem iz oblasti ljudskih prava u drugim bh. federalnim jedinicama; kao što je napad na festival Merlinka pokazao, policajci trebaju da razumiju specifičnost LGBT javnih dešavanja, te da osiguraju adekvatno istraživanje prije dešavanja, kao i zaštitu tokom istih.

U oktobru 2013. godine, LGBTTIQ organizacija je održavala konferenciju za štampu kako bi promovisala projekat digitalnih priča LGBT osoba kada je grupa od pet mladića (od kojih su neki navodno bili maloljetni) uletila u salu u kojoj su bili aktivisti_{ce}, te druge dvije organizacije za promociju građanskih prava i počeli prijetiti i galamiti na prisutne. Iako su počinioci prijetili nasiljem pobjegli su čim je pozvana policija, tako da nije bilo povrijeđenih. Policija je reagovala brzo i na pravi način istražila incident, međutim aktivisti_{ce} su odlučili_e da odustanu od istrage.

U decembru 2013. godine Sarajevski otvoreni centar je zajedno sa nekoliko drugih organizacija iz oblasti ljudskih prava, organizovao Marš različitosti¹⁵ u Sarajevu kako bi skupa označili Dan ljudskih prava. Cilj ovog okupljanja i protesta je bio podizanje svijesti u javnosti i u vladi o konstantnim kršenjima ljudskih prava koja su se pojavljivala nad različitim ugroženim skupinama u BiH. Učesnici_e marša su protestovali_e ispred nekoliko vladinih institucija, te na glas čitali_e zahtjeve za bolju zaštitu ljudskih prava žena, osoba sa invaliditetom, etničkih manjina, LGBT osoba, djece itd.

Iako je policija u početku pretpostavila da je organizovano dešavanje pokušaj Parade ponosa, organizovali su se i pružili adekvatnu, pa čak i pretjeranu, zaštitu kako bi spriječili bilo kakvu opasnost koja se mogla desiti obzirom da su LGBT osobe i organizacije bile uključene u marš. Okupljanje je prošlo bez ikakvih problema i ometanja dok je policija pratila učesnike_{ce} sve vrijeme, osiguravajući njihovu zaštitu.

Međutim, puna sloboda javnog okupljanja LGBT zajednice, kao i volja policije na osiguravanju ovog prava tek treba da se dokaže, jer zajednica još uvijek nije spremna da se organizuje i/ili učestvuje u Paradi ponosa. U stvari, kao što je pokazao i slučaj nasilja na festivalu Merlinka, policija, uprkos treninzima kroz koje je prošla nije spremna da osigura slobodu okupljanja LGBT zajednice čak ni tokom dešavanja u zatvorenim prostorima.

BIFOBIJA

Iracionalan strah, netolerantnost, predrasude i/ili diskriminacija prema biseksualnim osobama koje provode heteroseksualne (u tom slučaju često je sinonimna sa homofobijom) ili homoseksualne osobe.

BISEKSUALNA OSOBA

Osoba koju seksualno i/ili emocionalno privlače osobe oba spola.

COMING OUT

Sintagma koja potiče iz fraze coming out of the closet već se ustaljeno upotrebljava u značenju javnog i otvorenog istupanja i afirmisanja vlastite (homo)seksualne orijentacije. Javlja se u dvije ravni: kao samootkriće i kao manje ili više javna obznana. Izlaženjem iz ćutanja izlazi se iz izolacije i negiranja, i objavljuje se drugima pravo na drugačiji život. U aktivizmu ili queer teoriji, coming out zadobija dimenziju političkog čina opiranja i suprotstavljanja tradicionalnim stavovima.

DISKRIMINACIJA

Diskriminacija je svako razlikovanje, isključivanje, ograničavanje i svaki oblik stavljanja u nepovoljan položaj osobe ili grupe osoba po nekom osnovu. Različiti su osnovi, odnosno karakteristike po kojima se osoba ili grupa osoba dovodi u nepovoljan položaj: spolna orijentacija, rodni identitet, rodno izražavanje, spol, dob, političko opredjeljenje i sl.

POSREDNA DISKRIMINACIJA

Posredna diskriminacija podrazumijeva svaku situaciju u kojoj, naizgled neutralna odredba, kriterij ili praksa, ima ili bi imala efekat dovođenja neke osobe ili grupe osoba u nepovoljan ili manje povoljan položaj u odnosu na druge osobe.

NEPOSREDNA DISKRIMINACIJA

Neposredna diskriminacija je svako različito postupanje ili propuštanje postupanja kada je neka osoba ili grupa osoba dovedena ili je bila ili bi mogla da bude dovedena u nepovoljan položaj za razliku od neke druge osobe ili grupe osoba u sličnim situacijama.

INSTITUCIONALIZIRANA DISKRIMINACIJA

Društveni sklop koji se ogleda u institucijama moći (jezik, mediji, obrazovanje, ekonomija, religija i dr.) koje favoriziraju jednu grupu (ili jedan sistem odlika) naspram drugih. Savremena teorija se u načelu slaže da je ta grupa grupa bijelih (rasa) heteroseksualnih (orijentacija) muškaraca (rod) srednjih godina (starosna dob) pripadnika srednje ili više srednje klase (klasa). Svi koji na ovaj ili onaj način odstupaju od date grupe, tretiraju se kao manjina (čak i kada formiraju grupu koja je od ove brojnija). Moć te grupe, čak i nad približno jednakim (recimo, crni muškarci sa svim navedenim odlikama) ili većim grupama (žene uopće), održava se putem spomenutih ustanova.

¹⁶ Rječnik LGBT pojmova nastao je zajedničkim radom tima Sarajevskog otvorenog centra. Za dalje čitanje preporučujemo Jasmina Čaušević i Saša Gavrić (ur., 2012). Pojmovnik LGBT kulture. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

VIŠESTRUKA DISKRIMINACIJA

Opisuje diskriminaciju koja se dešava na temelju nekoliko osnova odvojeno (na primjer, ista osoba može doživjeti diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta, rasnu diskriminaciju, itd.). Odnosi se na situaciju u kojoj postoji više osnova diskriminacije u isto vrijeme, te ih je teško razdvojiti i posmatrati odvojeno.

UZNEMIRAVANJE

Uznemiravanje se smatra diskriminacijom u svakoj situaciji u kojoj ponašanje vezano na osnovu rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovinskog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanja, društvenog položaja i spola, spolnog izražavanja ili orijentacije ima za svrhu ili čiji je efekat povreda dostojanstva osobe i stvaranje zastrašujućeg, neprijateljskog, degradirajućeg, ponižavajućeg ili uvredljivog ambijenta.

SPOLNO UZNEMIRAVANJE

Spolno uznemiravanje je svaki oblik neželjenog verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja spolne prirode čiji je cilj ili efekat povreda dostojanstva osobe, posebno kada se time želi stvoriti zastrašujući, neprijateljski, degradirajući, ponižavajući ili uvredljiv ambijent.

MOBING

Mobing je oblik nefizičkog uznemiravanja na radnom mjestu koje podrazumijeva ponavljanje radnji koje imaju ponižavajući efekat na žrtvu, čija je svrha ili posljedica ili degradacija radnih uslova ili profesionalnog statusa zaposlene osobe.

SEGREGACIJA

Segregacija je djelo kojim (fizičko ili pravno) lice odvaja druge osobe na osnovu rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovinskog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanja, društvenog položaja i spola, spolnog izražavanja ili orijentacije u skladu sa definicijom diskriminacije.

HOMOFOBIIJA

Iracionalan strah, netolerantnost, predrasude i/ili diskriminacija prema gej muškarcima i lezbejkama (i biseksualnim osobama [vidjeti bifobija]). Manifestuje se kao neupitna vjera u superiornost heteroseksualnosti, koju podstiču kulturne i institucionalne društvene prakse. Ta vjera rađa nasilje prema neheteroseksualnim osobama koje se opravdava uvjerenjem u vlastitu superiornost (i njihovu inferiornost). Nasilje se ogleda u verbalnim i fizičkim napadima, oduzimanju potomstva neheteroseksualnom roditelju, diskriminaciji pri zapošljavanju, plaćanju poreza, umirovljenju, imigracionom postupku itd. Ovi oblici diskriminacije su ono što spada u društveni domen i mnoge homofobične osobe poricat će da u tome uzimaju udjela. Međutim, homofobija se lako prepoznaje na pojedinačnom nivou u svakodnevnim situacijama, recimo kada osobu koja je lezbejka ili gej muškarac ne posmatramo kao cjelovitu ličnost, nego isključivo na osnovu njihove seksualne orijentacije.

INTERNALIZIRANA HOMOFOBIIJA

Internalizirana mržnja prema sebi nastaje kao posljedica prihvatanja negativnih stereotipa koje stvara opresivna zajednica. To podrazumijeva često konfliktna osjećanja da su nestrejt osobe u srži loše i inferiorne ili da su superiorne i ekskluzivno dobre; da na čitavom svijetu nema sigurnog prostora; da se može vjerovati samo pripadnicima_ama grupe i da se pripadnicima_ama iste grupe ne smije ni po koju cijenu vjerovati; da se radi sigurnosti zauvijek treba skrivati; da radi sigurnosti svuda i uvijek treba istupati i otkrivati svoju orijentaciju itd.

HOMOSEKSUALNA OSOBA

Ona osoba koju privlače osobe istog spola.

LEZBEJKA

Žena koju seksualno i/ili emotivno privlače druge žene. Lezbejka je jedan od najstarijih i najpozitivnijih termina za homoseksualne žene, što u lezbejskoj feminističkoj teoriji ne označava samo seksualni identitet koji se sukobljava s konvencionalnim rodnom očekivanjima od žena, nego i društveni i politički identitet izgrađen u opoziciji prema muškom šovinizmu, patrijarhatu, heteroseksizmu i falocentrizmu. Sama riječ potiče od imena grčkog ostrva Lezbos gdje je rođena pjesnikinja Sapfo koja je uznosila ljubav među ženama.

GEJ (GAY)

Osnovno značenje termina je razdragan, veseo. U 19. vijeku zadobija novo značenje: ženske prostitutke su s prezirom nazivane vesele (gej) žene, pa se taj atribut pripisivao i muškarcima koji su se služili njihovim uslugama i muškim prostitutkama. Ranijih godina 20. vijeka nekolicina muškaraca i žena iz Amerike prisvaja taj izraz kao zamjenu za klinički naziv homoseksualna osoba. Riječ ulazi u široku upotrebu šezdesetih i sedamdesetih godina 20. vijeka, kada mediji prihvataju zalaganja gej pokreta da se izraz homoseksualac, koji koriste psihijatri pri dijagnozi mentalnog oboljenja, zamijeni riječju gej.

HOMOSEKSUALAC

Zastarjeli klinički termin za osobe čija je seksualna orijentacija usmjerena prema osobama istog spola, odnosno osoba koju seksualno i/ili emocionalno privlače osobe istog spola. Termin je neprikladan i mnogi gejevi i lezbejke smatraju ga uvredljivim. Korektniji termini su gej (muškarac)/gejevi i lezbejka.

LGBT

Sveobuhvatni pojam koji se koristi kako bi se označile lezbejke, gej muškarci, biseksualne i transrodne osobe. Pojam označava heterogenu skupinu koja se obično imenuje naslovom LGBT u društvenom i političkom aktivizmu. Pojam LGBT može biti proširen i uključiti i interseksualne i queer osobe (LGBTIQ).

LGBTTIQ

Skraćenica za lezbejke, gej muškarce, biseksualne, transrodne, transeksualne, interseksualne i queer osobe.

QUEER

Riječ se prvenstveno odnosi na sve što se razlikuje od konvencionalnog na neki neobičan način (sinonim za čudno, ekscentrično). U početku su konotacije ovog termina u gej upotrebi bile negativne, pa čak i danas postoji otpor prema ovom izrazu, osobito među starijim homoseksualnim osobama. Budući da termin subverzivno razobličuje postojeće, tobože fiksirane modele, odbacujući razlike (svi LGBT su njime bez razlike obuhvaćeni) i identitete (nijedan od LGBT identiteta u njemu nije povlašten), postaje sve univerzalnije prihvaćen. Mnoge transeksualne, biseksualne pa čak i heteroseksualne osobe, čija se seksualnost ne uklapa u kulturne standarde monogamnog heteroseksualnog braka, prihvatili_e su ovu oznaku kao seksualni disidenti_disidentkinje. Queer je ranije u engleskom jeziku korišten kao pogrdan naziv za neheteroseksualne osobe. Ovaj termin su LGBTTIQ osobe zatim preuzele kako bi opisivale same sebe. Neke osobe posebno cijene ovaj termin zato što označava prkos i zato što obuhvata različitost – ne samo gejeva i lezbejki već i biseksualnih, transrodnih i interseksualnih osoba, kao i heteroseksualne osobe koje sebe vide ili žive svoj život van heteropatrijarhalnih normi.

RODNI IDENTITET

Rodni identitet vezuje se za individualno iskustvo u shvatanju vlastitog spola, što može ali ne mora odgovarati spolu dodijeljenom pri rođenju, a uključuje lični doživljaj tijela i drugih izražaja roda (to jest, rodno izražavanje), kao što su odijevanje ili način govora i obraćanja. Spol osobe obično je dodijeljen pri rođenju, a odmah potom postaje socijalno i pravno pitanje. Spol podrazumijeva osobni koncept/konstrukat koji može biti u skladu sa društveno propisanim definicijama u pogledu spola/roda ili ih može negirati, prevazilaziti i mijenjati. Neki ljudi imaju problem pri identificiranju sa spolom dodijeljenim pri rođenju – ove osobe nazivamo transrodne osobe. Rodni identitet nije isto što i seksualna orijentacija, a transrodne osobe se mogu identificirati kao osobe bilo koje seksualne orijentacije.

RODNO IZRAŽAVANJE

Vizuelna i spoljna prezentacija svake osobe koja se ogleda kroz odijevanje, odjevne ili tjelesne oznake, frizuru, ponašanje i govor tijela.

SEKSUALNA ORIJENTACIJA

Emocionalna i/ili seksualna privlačnost ili naklonost koja može biti prema osobama istog i/ili različitog spola. Preporučuje se izbjegavanje uvredljivog izraza seksualna preferencija, koji se često koristi kako bi se impliciralo da je istospolna seksualna orijentacija nešto što se može i treba promijeniti.

TRANSGENDER/TRANSRODNO

Sveobuhvatni termin koji se koristi kako bi se opisale različite osobe, ponašanja i grupacije koje imaju zajedničko, djelimično ili potpuno suprotstavljanje nametnutim rodnim i spolnim ulogama. Transrodnost se ne odnosi na seksualnu orijentaciju osobe.

TRANSRODNA OSOBA

Termin za osobe čiji rodni identitet nije u skladu sa spolom koji im je dodijeljen pri rođenju, kao i one osobe koje žele izraziti svoj rodni identitet na drugačiji način od uobičajenog izražavanja karakteristika spola koji im je dodijeljen pri rođenju. Transrodnost obuhvata one osobe koje osjećaju, preferiraju ili biraju da predstave sebe drugačije od očekivanih rodni uloga koje im tradicionalno pripadaju na osnovu spola dodijeljenog pri rođenju, bilo kroz način odijevanja, način govora, manirizme, kozmetiku ili modifikacije tijela. Između ostalih, transrodnost se odnosi i na osobe koje se ne identificiraju oznakama muško i žensko, zatim transeksualne osobe, transvestite i cross-dressere. Transrodni muškarac je osoba kojoj je pri rođenju dodijeljen ženski spol, ali je njegov rodni identitet muški ili se nalazi negdje na spektru maskulinih rodni identiteta. Transrodna žena je osoba kojoj je pri rođenju dodijeljen muški spol, ali je njen rodni identitet ženski ili se nalazi negdje na spektru ženskih rodni identiteta. Oznake za seksualnu orijentaciju transrodni osoba koriste se u skladu sa njihovim rodni identitetom, a ne u skladu sa spolom koji im je dodijeljen pri rođenju. Heteroseksualni transrodni muškarac je, na primjer, transrodni muškarac kojeg privlače i koji bira žene za partnerke. Riječ transrodnost odnosi se na posjedovanje transrodni identiteta i izražavanja.

TRANSEKSUALNA OSOBA

Osoba koja ima jasnu želju i namjeru da prilagodi svoj spol, kao i osoba koja je djelomično ili potpuno modificirala svoje tijelo i prezentaciju (što uključuje fizičku i/ili hormonalnu terapiju i operacije), izražavajući svoj rodni i/ili spolni identitet i osjećaj sebe.

TRANSFOBIJA

Po analogiji sa bifobijom i homofobijom, oblik diskriminacije, zasnovan na strahu, neznanju i mržnji, usmjeren protiv transeksualni, transrodni osoba. Tu predrasudu mogu perpetuirati strejt ljudi, gej muškarci, lezbejke i biseksualne osobe.

U LGBT diskursu, predstavlja proces promjene rodnog izražavanja neke osobe u cilju usaglašavanja sa unutrašnjim doživljajem vlastitog roda.

ZLOČIN IZ MRŽNJE

Odnosi se na kaznena djela motivirana predrasudama prema određenoj osobi ili grupi osoba. Zločini iz mržnje uključuju zastrašivanje, prijetnje, oštećenja imovine, zlostavljanje, ubistvo ili bilo koje drugo kazneno djelo, kod kojeg je žrtva postala meta napada zbog stvarne ili pretpostavljene seksualne orijentacije ili rodnog identiteta, ili je žrtva povezana, pripada, podržava ili je član_ica neke LGBT grupe. Kod zločina iz mržnje mora postojati osnovana sumnja da je motiv počinioca kaznenog djela seksualna orijentacija ili rodni identitet žrtve.

POLITIČKI SISTEM BOSNE I HERCEGOVINE

Politički sistem BiH je veoma kompleksan i sastoji se od dva entiteta (Federacija BiH i Republika Srpska) i Brčko Distrikta. Odgovornost i relacije između zajedničkih institucija države, entiteta i Distrikta su regulisane Ustavom BiH. Država i oba njena entiteta imaju svoje ustave, kao i različite upravne i političke sisteme, a Brčko Distrikt ima zaseban upravni sistem i sopstveni Statut kao najviši pravni akt.

Na državnom nivou postoji tročlano Predsjedništvo čiji se članovi – jedan Bošnjak, jedan Hrvat i jedan Srbin – rotiraju svakih osam mjeseci, Vijeće Ministara i Parlamentarna Skupština koja se sastoji od Predstavničkog doma i Doma naroda.

Oba entiteta imaju svog predsjednika i zamjenika predsjednika, kao i sva neophodna ministarstva. Ipak, njihove zakonodavne vlasti su suprotne; Federacija ima istu šemu kao i zajedničke institucije, poput Predstavničkog doma i Doma naroda, dok Republika Srpska ima samo Narodnu skupštinu.

Kantonima Federacije (njima deset) je zagarantovana suštinska autonomija, sopstvene lokalne vlade, te im je dozvoljeno usvajanje kantonalnih zakona pod uslovom da nisu kontradiktorni zakonima Federacije. Struktura Distrikta je bazirana na konceptu gradske uprave po američkom stilu, kojom upravlja gradonačelnik sa Skupštinom Distrikta i deset ministarstava koji su kreirani da odgovaraju ministarstvima entiteta.

Državne institucije su odgovorne za vanjske, finansijske i monetarne politike, imigraciju, izbjeglice, te politike i regulaciju azila, a najvažnije institucije odgovorne za zaštitu ljudskih prava su Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Institucija Ombudsmena za ljudska prava, te Agencija za ravnopravnost spolova.

Najviše sudske instance su tri ustavna suda, po jedan za svaki entitet, i jedan na državnom nivou, te Apelacioni sud Brčko Distrikta. Policija je pod nadležnošću entiteta i Distrikta, a zajednička odgovornost nad federalnim i kantonalnim policijskim institucijama je u rukama Ministarstva unutrašnjih poslova FBiH.

Entiteti, Distrikt i kantoni unutar FBiH, imaju sopstvene nadležnosti kao i sopstvena ministarstva zdravlja, obrazovanja, unutrašnjih poslova, ministarstva za socijalni rad, itd. Oba entiteta imaju svoje gender centre koji na svojim nivoima rade na diskriminaciji na osnovu spola/roda i seksualne orijentacije.

DOSTIGNUĆA SARAJEVSKOG OTVORENOG CENTRA U 2013. GODINI

Sarajevski otvoreni centar je prepoznat kao relevantan akter civilnog društva u zagovaranju na smanjenju nivoa diskriminacije na osnovu spola, seksualne orijentacije i rodnog identiteta na državnom i međunarodnom nivou.

Na državnom nivou smo uputili inicijativu Parlamentu FBiH za uvođenje zločina iz mržnje u Krivični zakon FBiH koja je prihvaćena u nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBiH, te smo uspješno zagovarali promjenu diskriminativnog upitnika za dobrovoljno darivanje krvi u FBiH, dok smo na međunarodnom nivou sproveli monitoring provedbe Preporuke Vijeća Evrope o mjerama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Dali smo svoj doprinos Izvještaju o napretku i Izvještaju State Departmenta, učestvujemo u izradi UPRA, te smo koordinisali izradu alternativnog CEDAW izvještaja i dali podršku platformi ženskih prioriteta za ustavne promjene.

Uspostavili smo prvi registar civilnog društva za dokumentovanje povreda ljudskih prava LGBT osoba.

Već niz godina održavamo konstantan aktivistički umjetnički i filmski program (brojne projekcije LGBT filmova u Sarajevu, Mostaru, Tuzli i Banja Luci, izložbe fotografija u Sarajevu i Mostaru, gostovanje festivala MERLINKA u Sarajevu 2013. i 2014. godine, ciklus predavanja Neko je rekao feminizam?, scenska čitanja dokumentarne drame SEVEN u Sarajevu, Mostaru i Banja Luci)

Istraživanje i analiza istraživanja problema i konkretnih potreba LGBT osoba u BiH radi daljeg rješavanja tih problema kroz konkretni rad sa vladinim i drugim institucijama i obimna izdavačka djelatnost u okviru koje smo brojne publikacije promovisali i distribuirali po cijeloj državi, javnim bibliotekama, javnim i privatnim fakultetima, partnerima i pojedincima_kama u BiH.

Rad s medijima – pokrenuli smo prvi internet portal o ljudskim pravima LGBT osoba u BiH (www.lgbt-prava.ba) koji se svakodnevno uređuje na volonterskoj bazi, redovno organizujemo info sesije za novinare_ke i pišemo tekstove vezane za LGBT koji se objavljuju u mainstream medijima, a u 2013. godini smo dodijelili nagradu za profesionalno i etičko izvještavanje o LGBT osobama i pravima.

Rad s LGBT zajednicom u BiH – besplatno, specijalizirano, pravno savjetovanje za LGBT osobe o njihovim pravima i mehanizmima zaštite, putujuće radionice o pravima i aktivizmu radi osnaživanja LGBT osoba u Tuzli, Mostaru, Sarajevu, Zenici i Banja Luci, redovni događaji za LGBT zajednicu (kurs samoodbrane, druženja Srijedom u SOC-u!, kreativne radionice, radionice (samo)osnaživanja), zabave i mnoge druge aktivnosti.

Mariña Barreiro (1985, Noia, Španija) studirala je političke nauke i međunarodne odnose u Španiji i Francuskoj. Završila je dodiplomski studij Prevencije i upravljanje međunarodnim konfliktima kao i master studije Međunarodnih odnosa i diplomatije pri diplomatskoj školi španskog Ministarstva vanjskih poslova. Radila je kao politička savjetnica u Ambasadi Republike Španije u Sarajevu. Trenutno u Sarajevskom otvorenom centru radi kao program menadžerica, gdje je zadužena za međunarodne odnose, zagovaranje, strateški razvoj programa i fundraising/izvještavanje. E-mail: marinha@soc.ba

Vladana Vasić (1990, Sarajevo, BiH) završila je studij prava na Univerzitetu u Sarajevu, te master studij sa fokusom na krivično pravo, na istom univerzitetu. Radi u Sarajevskom otvorenom centru od aprila 2012. godine na pitanjima zagovaranja, pravnog savjetovanja i nadgledanja rada javnih institucija. Autorica je različite legistative i prijedloga politika prema institucijama u BiH. Vladana je članica Evropske komisije za Zakon o seksualnoj orijentaciji. E-mail: vladana@soc.ba

Jordan Maze (1989, Columbia, MO, USA) studirala je Ruski jezik i politiku, te trenutno radi na master tezi u okviru Southeastern European Studies (Studije Jugoistočne Evrope), Univerzitet u Beogradu. Volontira u Sarajevskom otvorenom centru od 2013. godine, a živi u regiji od 2012. godine. Email: jordan@soc.ba

Saša Gavrić (1984, Tuzla, BiH) diplomirao 2007. godine Političke i administrativne nauke, BA, na Univerzitetu Konstanz (Njemačka). Sa MA-om iz Međunarodnih odnosa i diplomacije Univerziteta u Sarajevu jedan je od osnivača Sarajevskog otvorenog centra gdje trenutno radi kao izvršni direktor. E-mail: sasa@soc.ba

O SARAJEVSKOM OTVORENOM CENTRU

Sarajevski otvoreni centar je nezavisna, nestranačka i neprofitna organizacija koja zagovara puno poštovanje ljudskih prava i smanjenje nivoa diskriminacije na osnovu spola, seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Sarajevski otvoreni centar je organizacija koja osnažuje žene i LGBT (lezbijke, gejeve, biseksualne i transrodne) osobe kroz aktivnosti u zajednici, promovise ljudska prava žena i LGBT osoba u društvu, te zagovara promjene legistative i politika vlasti u BiH, te primjenu postojećih politika kod bh. vlasti i međunarodnih tijela.

Sarajevski otvoreni centar je osnovan 2007. godine, a intenzivno radimo od 2011. godine, kada smo otvorili naš prvi ured te okupili tim ljudi koji stalno rade u Sarajevskom otvorenom centru. Tim je rastao od 3 (2011) do 9 (februar 2014) osoba. Više o našem radu možete vidjeti na www.soc.ba kao i u narativnim i finansijskim izvještajima dostupnim na našoj internet stranici.

www.soc.ba // www.lgbt-prava.ba // office@soc.ba

EDICIJA LJUDSKA PRAVA
SARAJEVSKOG OTVORENOG CENTRA
EDICIJU UREĐUJE EMINA BOŠNJAK
ODABRANI NASLOVI IZ EDICIJE LJUDSKA PRAVA:

Vladana Vasić (2014):

Homofobni i transfobni incidenti i zločini iz mržnje u Bosni i Hercegovini u periodu od marta do novembra 2013. godine

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Zlatiborka Popov-Momčinović (2013):

“Ko smo mi da sudimo drugima”.

Ispitivanje javnog mnijenja o stavovima prema homoseksualnosti i transrodnosti u Bosni i Hercegovini.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Böll, Fondacija CURE.

Jasmina Čaušević (2013):

Brojevi koji ravnopravnost znače.

Analiza rezultata istraživanja potreba LGBT osoba u Bosni i Hercegovini.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Marinha Barreiro, Vladana Vasić, Saša Gavrić (2013):

Rozi izvještaj.

Godišnji izvještaj o stanju ljudskih prava LGBT osoba u BiH u 2012. godini.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Damir Banović, Vladana Vasić (2013):

Seksualna orijentacija i rodni identitet: pravo i praksa u BiH.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Lejla Huremović, Masha Durkalić, Damir Banović, Emina Bošnjak (priredili_e, 2012):

Stanje LGBT ljudskih prava u BiH u 2011. godini – Rozi izvještaj.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

ODABRANI NASLOVI IZ DRUGIH EDICIJA
SARAJEVSKOG OTVORENOG CENTRA:

Zlatiborka Momčinović-Popov (2013):

Ženski pokret u Bosni i Hercegovini: Artikulacija jedne kontrakulture.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Centar za empirijska istraživanja religije u Bosni i Hercegovini, Fondacija CURE.

Damir Arsenijević, Tobias Flessenkemper (priredili, 2013):

Kojeg je roda sigurnost?

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Adriana Zaharijević (priređila, 2012):

Neko je rekao feminizam? Kako je feminizam uticao na žene XXI veka.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar / Fondacija Heinrich Böll/Fondacija Cure.

Jasmina Čaušević, Saša Gavrić (priređili, 2012):

Pojmovnik LGBT kulture.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar / Fondacija Heinrich Böll.

Aida Spahić, Saša Gavrić (priređili, 2012):

Čitanka LGBT ljudskih prava. 2. dopunjeno izdanje.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar / Fondacija Heinrich Böll.